

Centaur

Aibhill Dreamstoher: Centaury [gr. Kéntauros, ang. Centaur] to dzikie istoty o pół-ludzkiej, pół-końskiej postaci z męskim torsem oraz głową w miejsce łba i szyi końskiej, wywodzące się z mitologii greckiej, zamieszkujące góry Tesalii, Arkadii i Elidy. Często pojawiają się w literaturze, w tym także w Harrym Potterze, dlatego warto dowiedzieć się o nich czegoś więcej...

Według mitów greckich, ród centaurów stanowił potomstwo Kentaurosa, zrodzonego ze związku Iksjona (pierwszego człowieka, który zabił swojego krewnego - Ejoneusa) z obrazem z chmur Hery, którą zesłał mu Zeus aby zaspokoić jego żądze. Centaury ciągnęły wóz Dionizosa uczestnicząc przy okazji w pijaństwach i rozpuście. W wielu mitologicznych opowieściach występują jako sprawcy dzikich mordów, brutalnych gwałtów i innych bezecnych postępów. Pewien grecki mit opiewa tzw. centaumachię, tj. zwycięską wojnę z centaurami, która symbolizuje triumf cywilizacji nad barbarzyństwem. Kiedyś król Lapitów, Pejritoos, zaprosił je na swoje wesele, a pijane centaury znieważyły część zgromadzonych niewiast, próbowały nawet porwać pannę młodą (Hippodamię) i rozpoczęły krwawą bijatykę z gospodarzem przyjęcia oraz jego sprzymierzeńcami, zakończoną – ku ogromnej uldze biesiadników i okolicznych mieszkańców – klęską. Nic więc dziwnego, iż starożytni Grecy przypisywali centaurom takie cechy jak: namiętność, dzikość, nieposkromioną żądzę, brutalną siłę, okrucieństwo, barbarzyństwo i niegościnnność, ale także mądrość, chytrość i przebiegłość.

Bywały jednak cnotliwe centaury o prawym charakterze, jak Chiron, wychowawca, nauczyciel i przyjaciel wielu mitycznych bohaterów, w tym Heraklesa, Achillesa, Jazona, czy Asklepiosa. Słyszący z mądrości i poczucia sprawiedliwości nieśmiertelny Chiron zajmował się medycyną (lecząc chorych m.in. przy pomocy muzyki), zielarstwem, nawigacją, łowiectwem, astrologią i wróżbiarstwem.

Pewnego dnia Herakles odwiedził Chirona. Ten przyjął go jak zwykle gościnnie. Heros poprosił go, aby centaur otworzył dzban wina otrzymany od Dionizosa. Chiron tłumaczył mu, że innym centaurom by się to nie spodobało, lecz po namowach gościa dał się przekonać i otworzył naczynie. Zapach wina przyciągnął inne centaury, które zaczęły się gromadzić wokół domu Chirona. Rozpoczęła się walka, w której wygrał Herkules, lecz Chiron został przez niego przypadkowo zraniony zatrutą strzałą. Nie mogąc znieść bólu, centaur zrzekł się nieśmiertelności na rzecz Prometeusza i został umieszczony przez Zeusa na niebie jako konstelacja Centaura. Wizerunki Chirona znajdują się m.in. w Herkulanum, mieście zniszczonym wraz z Pompejami w wyniku erupcji Wezuwiusza. Herakles miał też do czynienia z innym centaurzem - Nessosem. Kiedy centaur próbował zgwałcić Dejanirę, żonę herosa i córkę Dionizosa, został śmiertelnie raniony przez Heraklesa z łuku strzałą zatrutą krwią Hydry. W zemście Nessos polecił Dejanirze sporządzić miksturę ze swojej krwi, mówiąc, że jeśli umoczy w niej koszulę Heraklesa, zapewni sobie jego wierność (według innych podań, ofiarował wełnę zanurzoną w swojej

krwi w tym samym celu). Zazdrosna o podboje miłosne męża, Dejanira skorzystała w końcu z rady Nessosa i przygotowała koszulę, w której Herakles miał składać ofiarę Zeusowi. Po założeniu koszuli, zatruta krew Nessosa zaczęła palić skórę herosa. Młodzieniec próbował zerwać odzienie, lecz odrywał je z kawałkami ciała; opis temu zdarzeniu dał Owidiusz w „Metamorfozach”:

*Jak woda, gdy płonącą sztabę w niej zanurzyć,
Tak krew syczy we wrzącym gotując się jadle*

W celu skrócenia cierpień, Herakles spalił się na własnoręcznie przygotowanym stosie, dostając się następnie na Olimp jako nieśmiertelny bóg. Dejanira zaś z rozpaczony popełniła samobójstwo. Do dziś „koszula Dejaniry” oznacza najwyższe cierpienie i męczarnie, od których nie ma w życiu ucieczki.

Pokonanie centaurów może symbolizować bohaterstwo i siłę młodości, jak u Mickiewicza, który w „Odzie do młodości” pisał:

*Dzieckiem w kolebce kto łeb urwał Hydrze,
Ten młody zdusi Centaury.*

W chrześcijaństwie centaur oznaczał niemoralność, cudzołóstwo, herezję i diabła. Szekspir w „Królu Learze” napisał:

*Od góry są to kobiety, lecz w dół od pasa – chutliwe
centaury.*

W siódmym kręgu piekła „Boskiej komedii” Dantego centaury strzegą potępieńców, którzy używali przemocy wobec bliźnich:

*Tysiąc ich łuki nad fosą napina
I godzi w duszę, co się z krwi wychynie.*

Gwiazdozbiór Centaura podziwiać mogą tylko mieszkańcy półkuli południowej i okolic równika. W jego skład wchodzi trzecia co do jasności gwiazda na niebie, Alfa Centauri, która jest jednocześnie gwiazdą najbliższą Słońcu.

Centaury ze świata Harry'ego Pottera zamieszkują przeważnie lasy, kilka z nich żyje w Zakazanym Lesie. Będąc z natury nieufnymi, unikają zarówno mugoli, jak i czarodziejów. Pasjonują się astrologią. Tworzą stada, których wielkość waha się do dziesięciu do pięćdziesięciu osobników. Choć potrafią posługiwać się ludzką mową, Ministerstwo Magii na ich własne życzenie sklasyfikowało je jako „zwierzęta” czwartej kategorii (czwarta kategoria odnosi się do zwierząt groźnych lub wymagających specjalistycznej wiedzy; centaury zaliczono do niej bynajmniej nie dlatego, iż są bardzo niebezpieczne, ale dlatego, że powinno się je traktować z wyjątkowym szacunkiem), ponieważ odmówiły uczestnictwa w Radzie Magów. Gajowy Hogwartu, Hagrid był znajomym trzech centaurów: czarnowłosego Zakały, brodatego Ronana, który odznaczał się rudymi włosami i długim, czerwonym ogonem jasnowłosego oraz znawcy gwiazd i planet, jasnowłosego Firenzo o złotawej sierści, który nauczał wróżbiarstwa w Hogwarcie po odejściu profesor Trelawney.

W „Opowieściach z Narnii” C. S. Lewisa występuje centaur Gromojar posiadający dwa żołądki – koński i ludzki, przez co bardzo długo trawi posiłki. Przejażdżka na jego grzbiecie jest wielkim zaszczytem.

Chyba nikt nie ma wątpliwości, że centaury to tylko stworzone przez ludzki umysł hybrydy, które nigdy nie występowały na ziemi. Jednak w latach osiemdziesiątych XX wieku w Stanach Zjednoczonych pokazywano szkielet centaura z północnej Grecji. W rzeczywistości był to falsyfikat stworzony przez Williama Willera, profesora zoologii i artystę, by „ułatwić wczucie się w psychikę ludzi ze starożytności”. Warto dodać, że najstarsze przedstawienia centaurów, pochodzące z 1800-1000 r. p.n.e., zostały odnalezione w 1962 r. na Cyprze.

Współcześnie centaury symbolizują dwie natury człowieka oraz połączenie sprzeczności: ciała i ducha czy też instynktu i rozumu.

Powyższy artykuł powstał głównie na podstawie:

„Grecja bogów i herosów”, wyd. Dolnośląskie, Wrocław 2000

„Księga wiedzy czarodziejskiej. Przewodnik po zaklętym świecie Harry’ego Pottera”, Dom Wydawniczy REBIS, Poznań 2003

„Słownik symboli literackich”, wyd. PRINTEX, Białystok 2003

„Harry Potter. Nauka i magia”, wyd. Prószyński i S-ka, Warszawa 2003

„TEZAURUS Harry Potter”, wydawca: W. Cejrowski Ltd., Warszawa 2004

oraz artykułów prasowych i informacji znalezionych w Internecie

Zobacz plan aktualizacji Czarownicy na najbliższe tygodnie.

Aibhill Dreamstoher

16.12.2005, 21:04